

Sorin Adam Matei, Boierii minții. Intellectualii români între grupurile de prestigiu și piața liberă a ideilor Ed. Compania, București, 2004

Sorin Adam Matei a reușit să provoace un mic cutremur în „viața” intelectuală românească prin analizele pe care le face și prin criticile pe care le aduce celor ce trec drept „intellectualii publici” în România, dar și statutului intelectualilor români în genere. Încă din Introducere S. A. Matei precizează că este interesat de intelectualii aflați în preajma puterii înțeleasă în sens larg, de acei „public intellectuals» în sensul american al termenului.

Dilema veche a consacrat într-un final două numere consecutive undelor de șoc ale cutremurului produs de S. A. Matei, dar și de alți autori mai puțin citați precum Ciprian Șiulea, sub titlul „De ce se ceartă intelectualii?» Au scris în aceste două numere nume binecunoscute ale vieții intelectuale românești. Care este concluzia la care s-a ajuns după aceste două numere și după o pseudo-dezbatere între mai multe monologuri, unele mai

tolerante și altele mai conservatoare? Nici una, în afara celei pe care deja o puteam presupune, și anume aceea a necesității „reformării” culturii și a vieții intelectuale românești sau mai bine spus a creșterii receptivității sale pentru ceea ce este nou și diferit, cu alte cuvinte pentru ceea ce este modern.

„Boierii minții» a deranjat pare-se „grupurile de prestigiu» sau cel puțin grupul de prestigiu „dominant”, cum îl numește Caius Dobrescu în textul său din Dilema veche nr. 25 din 2-8 iulie 2004. Trei intelectuali de marcă au respins violent criticile aduse de S. A. Matei. Ne referim la Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu și H.-R. Patapievici. Argumentele sînt diferite, cel mai limpede argumentat fiind textul lui Patapievici din același număr al Dilemei Vechi, oscilînd de la imposibilitatea de a modifica comportamentul economic al zecilor de mii de oameni care au cumpărat cărțile sus-numiților și pînă la categorisirea lui S. A. Matei drept reprezentant al socialismului academic de tip politically correct ce ar impune anumite cote de reprezentativitate.

Personal nu cred că S. A. Matei ar putea fi circumscris unei gândiri ideologizate de stînga americană. „Criticismul” său pune problema re-modernizării vieții intelectuale și culturale românești, însă nu o face dintr-o perspectivă de stînga tipică să spunem unor curente feministe sau multiculturale.

De asemenea, nu cred că autorul să fi dorit o confruntare sau o revanșă cu liderii grupului dominant al intelectualității românești. Mai degrabă el a diagnosticat o problemă mocnită a culturii intelectuale române, mai precis cea a neasumării

ABOUT THE AUTHOR:
Ph.D. candidate at the
Faculty of European
Studies, Babeș-Bolyai
University.
Email:
htcrisan@yahoo.com

modernității și deci a unui mod de producție și evaluare a ideilor și operelor în concordanță cu piața. Aceasta din urmă suferă și acum de influența din perioada comunistă unde relația dintre public și privat a fost una total diferită de cea existentă în Occident.

Tranziția culturii române cu ai săi intelectuali la modernitatea târzie occidentală nu s-a putut face rapid și fără probleme după revoluția confiscată de partidul-stat moștenitor al Partidului Comunist Român. De altfel și tranziția economică, cum știm prea bine cu toții, a necesitat foarte mult timp și este în fond încă în derulare. Mi s-a părut la un moment dat că Matei sugerează o anume „vindecare” a năravurilor culturale și intelectuale românești prin evoluția economică spre o economie de piață și o disipare a puterii grupurilor de prestigiu dominante din această cauză, un exemplu constituindu-se scăderea profitabilității editurii Humanitas. Aceasta este însă o aproximare, probabil valoarea lanțului de distribuție de carte Humanitas va aduce tot mai mulți bani o dată cu integrarea în UE, și va salva astfel editura.

S. A. Matei îi vede pe acești intelectuali aflați în preajma puterii ca un motor al remodelizării societății românești post-comuniste, de unde rezultă și duritatea analizei sale critice. Acești intelectuali la care se referă Matei sînt însă încă dominați de un ideal para-modern al culturii, fapt ce se reflectă și în organizarea lor sub forma unor grupuri de prestigiu (Stand sau grupuri de status), termen preluat în filieră weberiană. Aceste grupuri au fost o consecință firească a perioadei dictaturii comuniste, ele constituindu-se ca un mijloc de supraviețuire a

culturii presupus „autentice” și în cele din urmă și a societății civile, total absentă în acea vreme din spațiul public.

„Boierii minții» privește însă în mare măsură intelectualii aflați în contact cu puterea, pe vremea dictaturii comuniste grupurile de prestigiu funcționînd și în contextul public al nomenclaturii și nu doar în cadrul privat oferit de Noica la Păltiniș. H.-R. Patapievici și modul în care a fost „creat” țin însă de perioada post-comunistă. Pentru S. A. Matei el nu ar fi ajuns însă niciodată la faima binecunoscută fără afilierea la și susținerea sa de către liderii grupului de la Păltiniș, mai precis Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu. Autorul este destul de pertinent în argumentarea sa, iar dacă ar fi să aplicăm procedeul reducerii la absurd, publicarea lui H.-R. Patapievici la editura Dacia din Cluj nu ar fi provocat nicicînd nivelul de vânzări pe care îl are acum. Ceea ce dovedește că în competiția dintre grupurile de prestigiu actuale, grupul de la Păltiniș s-a impus net.

Per ansamblu acest volum este unul care merită citit tocmai pentru că pune problema locului intelectualilor în contextul remodelizării României post-revoluționare și susține această analiză cu diferite argumente pașoptiste, junimiste, socialiste (Constantin Dobrogeanu-Gherea) și marxiste (Pătrășcanu) prezentate în capitole separate ce tratează despre aceste concepții în detaliu. Însăși reacția mediului intelectual autohton a dovedit că analizele lui S. A. Matei nu sînt simple elucubrații. Ne așteptăm deci, o dată cu mult așteptata integrare, și la o normalizare a practicilor culturale și intelectuale românești.